

חכמינו בדורתיך

גליון סח • שנה ב'
פרשת מקץ – חנוכה
תשפ"ו לפ"ק

הוצאה לאור
חידושי תורה
של בעלי בתים
העושים תורתם
קבע ומלאכתם
עראי

מדור תורתם קבע

הקב"ה אמר לעולמו די שהשאיך ביד הצדיק להוציאם מכח אל הפועל

ואל שדי יתן לכם רחמים וגו'. וברש"י, ומדרשו, מי
שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, ע"ש. ויש לדקדק
בגוף המאמר, דמה ענין זה לזה, שמושם שאמר
הקב"ה לעולמו די, יאמר לצרות די, והלא אף אם לא
היה אומר לעולמו די, היה ביכולתו יתברך לומר די
לצרות ישראל.

ויתכן לומר בזה דבר נכון, בשנקדים מה שכתב
בספה"ק תפארת שלמה (פ' האזינו עה"פ יערוך כמטר) בשם
הרה"ק רבי ר' אלימלך ז"ל (פ' ויצא עה"פ ויעקב היה רועה),
שכתב על מה שאנו רואים הצדיקים המה רופאי
חולים וכדומה, ומתרחץ כי על ידי לימודם בתורה
ומחדשים חדושי אוריתא, המה בוראים דברים
חדשים, לכן אף שנגזר על האדם ח"ו איזו גזירה, המה
בתורתם ועבודתם מביאים האדם הזה בעולם החדש,
והוא כאיש אחר, כי על אותו העולם לא נגזר כלל
הגזירה זו, וממילא נתרפא החולה, עכדה"ק.

איברא דלכאורה יש להבין דבריו הקדושים, דאין
יתכן לצדיקים לברוא עולמות חדשים, אם עדיין אינם
בעולם, והלא רק הקב"ה הוא הבורא יש מאין, הוא ולא
אחר (עי' זוה"ק ח"א פ"ח).

ואפשר לומר, דהנה ידוע שכל הבריאה כולה כבר
ברא הקב"ה ביום הראשון, אלא שלא הוציא את הכל
מן הכח אל הפועל ביום הראשון, אלא היה נקרא
'כח היול', ובכל יום ויום הוציא שאר חלקי הבריאה
מן הכח אל הפועל, וכאשר האריך בזה הרמב"ן (ר"פ
בראשית). ובכן יש לומר שאף אלו העולמות הנבראים
בכח מעשה הצדיקים, כבר נבראו בכח ביום הראשון,

- המשך בעמוד ב'

מבוא: בשער התורה

לאמר לאסורים צאו ולאשר בחושך הגלו

ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור. עדיין
שפתינו מרחשות פרקי ההודאה להשי"ת
על חסדיו שהפליא עמנו בדורינו האחרון
ביום כ"א כסליו בהצילו את מושיען של
ישראל מצפרני הרשעים הארורים ימ"ש,
ויום זה היה אך שני ימים אחרי יום י"ט
כסליו שבו נשתחרר מרן הרה"ק הבעל
התניא ז"ע ונקבע ליום חג לדורות,
והנה בפרשתו אנו למדין אודות הצדיק
הראשון שההשגחה עליונה סיבבה בעצה
עמוקה להושיבו בבית האסורים, יוסף
הצדיק שהה בבית האסורים למשך י"ב
שנים, ומילא שם את השליחות אשר
הטיל עליו הבורא יתברך במקום אפל
וצלמות, עבד את השי"ת בהתבודדות
בינו לבין קונו, וכפירוש הנפלא של מרן
רביה"ק מסאטמאר ז"ע שאמר בליל
שב"ק פ' מקץ תרצ"ו - נדפס בקדושת
יואל בפרשתו אות ב', ועיי"ש בהערה פרטי
המעשה שמאחורי הדבר תורה הלזו -
שמה שביקש יוסף מהשר המשקים כי אם
זכרתני והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן
הבית הזה, היינו שיוסף הצדיק רצה לעבוד
את ה' בהתבודדות, אבל עדיין היה מפריע
לו אותן קומץ קטן של אנשים שנמצאו
סביבו בבית האסורים, על כן רצה שיוציאו
אותו מן הבית הזה, ויכניסוהו לחדר יותר
צר וקטן שלא נמצא שם שום איש מלבדו,

ואכן נתמלא בקשתו ועל ידי שנאת השר
המשקים אליו הכניסוהו לחדר קטן וצר
למשך ב' שנים עיי"ש.

ובהמשך הדורות מני אז ועד דורינו,
נפלה גורל ההשגחה על כמה וכמה צדיקי
עליון שרפי מעלה לישב בבית הסוהר
לתקופות ארוכות או קצרות, מחמת שנאת
הגוים או לפעמים מחמת עלילותיהם של
ה'מכם ובכם' שרצו לקעקע ביצתן של
ישראל ולשבור כח היהדות ששאבה חיזוק
ועידוד מגדוליה ומאוריה. ואם נפרט כל
הרשימה מהצדיקים שישבו בתפיסה,
יכלה הנייר והם לא יכלו בעוה"ר, ונזכיר
רק חלק מהידועים עם קצת מהקורות
הקשורות על פרשת ישיבתם במאסר.

אחרי הנביאים - כירמיה הנביא ועוד
והתנאים - כרבי עקיבא ורבי חנינא בן
תרדיון ועוד - שמצינו בכתובים ובדברי
חז"ל שישבו בבית האסורים, היה הראשון
הידוע ומפורסם לכל שישב במאסר,
רבינו המהר"ם מרוטנבורג ז"ל, רבו של
הרא"ש, שישב במגדל 'אייזנהיים' וכתב
שם פירושים רבים במעמקי התורה, וכמו
שמזכיר בעצמו באמצע פירושו העמוק
על מסכת אהלות בפרק כוורת, שהביאור
על סוגיא מורכבת זו כתבתי בישיב במגדל
אנזשהיים. בפנקס התקנות מווירמיזא
כתוב בזה הלשון, ר"מ רוטנבורג שם לדרך
פעמיו לעבור הים הואוביתו ובנותיו וחותניו
וכל אשר לו, ויבוא עד עיר אחת יושבת בין

- המשך בעמוד ב'

מדור תורתם קבע

אלא שלא עשה הקב"ה עם אותם העולמות כאשר עשה בכל הבריאה להוציאם בעצמו מן הכח אל הפועל, אלא השאיר אתם בכח, והצדיקים שבכל דור ודור מוציאים אותם העולמות מן הכח אל הפועל.

ובדרך אפשר יתכן לומר דזהו הענין שאמר הקב"ה לעולמו ד' והיינו שגם אלו העולמות רצו לצאת מן הכח אל הפועל, ולכן אמר הקב"ה ד', שעדיין לא הגיע זמנכם לצאת מן הכח אל הפועל, ואתם תצאו מן הכח אל הפועל על ידי עבודת הצדיקים והחידישי תורה שלהם כנ"ל.

ומעתה יבואר היטב דברי רש"י בשם המדרש, 'מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותי די', ושפיר תלה זה בזה, דמכיון 'שאמר לעולמו די', מוכח שהיה כמה עולמות שלא נבראו, דאם לא כן לא היה צריך לומר די, ומזה מוכח שהניחם הקב"ה על הצדיקים שהם יבראו אלו העולמות על ידי חידישי תורתם, וממילא יהיה בידם להמשיך ישועות לכל מאן דבעי, כדברי הנועם אלימלך שהם מביאים את האדם להעולם החדש, ועל כן 'יאמר לצרותי די', שאף אם נגזר עלי איזה צרה, מכל מקום אין זה רק בהעולם הישן, אבל על ידי שאכנס להעולם החדש יתבטל הגזירה מעלי.

(הרה"ח ר' ברוך מרדכי מארקאוויטש הי"ו)

אור קדושת ימי החנוכה מאיר אפי' לרחוקים מאוד שיוכלו להתקרב אל השי"ת

מובא בשם הגה"ק רבי אברהם שמעון מזעליחוב זצ"ל, משגיח דשיבת חכמי לובלין [אשר הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בהקדמה לספרו שו"ת 'שבט הלוי' חלק א' מזכירו בין רבותיו, וכותב עליו 'שהיה ספר תורה שלם בנגלה ובנסתר'], שאמר 'מי שלומד בספה"ק 'דברי חיים' על חנוכה, ומבין את דבריו הק', הרי הוא רואה שבדבריו הק' היה מייחד יחודים בעולמות העליונים, ע"כ.

בספה"ק דברי חיים יש אריכות גדולה על ימי החנוכה, דברים נוראים עד מאוד, ונביא כמה דיבורים קדושים הבוערים כגחלי אש ומלהיבים את לב האדם, וז"ל 'זהנה ידוע שנה חנוכה נותנים על פתח חצרו מבחוץ, ובחשכת לילה, והוא מרמז למקום ששולטים שם וכו', ואך המצוה מרמז שהאור גדול כ"כ וקדושת המצוה, שאפילו בין הזהומא והחומיות המגושם מאוד יכנע לבבו לפני הבורא ב"ה וב"ש, וזהו רמז שאפילו מי שהוא רחוק מהשם, ומגושם מאוד, ובדור שפל, ובין אנשים לא טובים, ומקרים לא טובים, אעפ"כ יכולים להחזיק בדביקות השם, כי לית אתר פנוי מיניה (תיקו"ז צא), ויוכל למצוא בכל מקום כבוד השם'.

והנה אם נדייק בדבריו הק', נמצא שפירט חמשה ענינים, א' רחוק מהשם, ב' מגושם מאוד, ג' בדור שפל, ד' בין אנשים לא טובים, ה' מקרים לא טובים, אך עכ"ז בימי החנוכה יכולים לבוא לדביקות ה'.

ובהמשך דבריו 'אך באמת לולי מצות נר חנוכה לא היה מועיל כל המצוות וכו', ולפענ"ד שנה חנוכה הוא לרמז לקרב רחוקים מאוד ג"כ לקדושה, וא"כ יש בחנוכה מקום לשוב אפילו על אותן עבירות שאין להם תשובה ח"ו וכו', כי הטעם שאין מועיל תשובה הוא מחמת שקלקל דעתו מזוהם מאוד, ולכן באמת בקושי גדול מהני תשובה, אך בחנוכה שאז מתפשט האור למרחוק, ואז אפילו לאיש כזה מהני ליה תשובה בקל, עיי"ש.

(הרה"ג ר' נפתלי גראס שליט"א בני ברק -
מתוך שיעור הכנה לימי החנוכה)

מבוא : בשער התורה

- המשך מעמוד א' <

ההרים הרמים שקורים לומברדיא געבורג בל"א, ורצה לישב שם עד אשר יתאספו כל העוברים שמה, והנה פתאום ההגמון בעיר באזיליא רכב מרומא דרך אותה העיר, ועמו איש א' מ'ישראל מומר שקורים קונפפא, והכיר למורנו, והגיד להגמון וגרם שתפסו מיינהארט מגערץ שר של אותה העיר, תפסו ד' תמוז שנת מ"ו לאלף הששי ומסרוהו למלך רודאלף, ונפטר בתפיסה י"ג אייר [א.ה. נראה כטעות כי נוסח המצבה הוא: ציון הלז למרנא ורבנא מאיר בן הר' ברוך אשר תפס מלך רומי בארבע ימים לירח תמוז שנת ארבעים ושש לאלף הששי ונפטר בתפיסה י"ט אייר שנת חמשים ושלוש וכו'] שנת נ"ג, וקבורה לא היתה לו עד שנת ס"ג ד' אייר, ואז ערה ה' רוח נדיבה בלב נדיב בק"ק פראנקפורט ופזר הון עתק עד שהביאו לקבורה לקבר אבותיו בק"ק ווירמישא, ואותו נדיב נפטר אחרי כן וקנה שביתתו אצלו עכ"ל.

ובים של שלמה מסכת גיטין (פ"ד ס"ס) כתב בתוך הדברים, שמהר"מ היה תפוס במגדל אייזנהיים אשר במדינת עלזאס והאדון תבע מקהלות סך גדול אבל מהר"מ עצמו לא הסכים כי אמר אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם עיי"ש עוד מה שדן בענין זה. ובמסכת יבמות כתב הים של שלמה (פ"ד ס"ה) דכל היכי שחותם מהר"מ בתשובה 'הנשכח מכל טובה', היינו שנכתב שם בתפיסה במגדל. ואכן בתשובת מיימונית לספר נשים סי' ל' שמתחיל בהאי לישנא: תשובת מורי רבינו למהר"ר אשר ממגדל אינ"ז שהי"ם וקבעה מורי רבינו בחידישו בכתב ידו, חותם המהר"מ מרוטנבורג התשובה בזה"ל, טופסי גיטין אין בידי ולא ספרי פסקים בארץ הנגב, וסבבתי כל אלה הדברים כאשר הראוני מן השמים, ואם ימצא שהתוספות וספרי הפוסקים חולקים עלי בשום דבר, דעתי מבוטלת להם, כי מה לעני יודע שיושב חשך צלמות ולא סדרים זה ג' שנים ומחצה, העני הנשכח מכל טובה אסקופה הנדרסת הנקרא בשכבר מאיר ב"ר ברוך זלה"ה ע"כ.

עוד מהמפורסמים ביותר שישבו בבית האסורים הוא רבינו בעל תוספות יום טוב זי"ע, שרשם כל קורותיו במגילת איבה, ובנו הרחיב הדברים בכל הפרטים היאך שרבעה עליו גזירת מות רח"ל, ובנסי נסים ניצול מהגזר דין - אשר יד ישראל בעוה"ר היתה באמצע - על ידי השגחה נפלאה שסיבבה שבנו הציל ממות שר א', ועל ידי זה נשא חן בעיניו בהשתדלו אצלו שישחרר אביו מהעלילה הנוראה. וקבע יום שחרורו ליום טוב לדורות, כאשר כתב בצוואתו שכל יו"ח יקבעו יום ר"ח אדר ליום טוב בהלל והודאה להשי"ת.

הרה"ק המאור עינים זי"ע נעצר גם כן למשך איזה תקופה, והרבה נצטער על זה אותו צדיק, כי היה דבוק במיוחד במצות פדיון שבויים לחלץ אסירי ישראל ממצר, והיה קשה לו כי דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו, ובהא אליו גילוי משמים כי דוקא מטעם זה נגזר עליו להיות בכלא, למען יריגש על בשרו גודל העיניו שיש בזה ויהיה לו לזירוז לקיים המצוה ביתר אומץ. ומסופר כי פעם אחת עברה לפניו אשה אחת ובישרה לו כי בקרוב ישתחרר, ואמרה לו כי היא שרה אמנו, והיא גילתה לו הסיבה שבעבורו נגזר עליו לישב בבית האסורים כנ"ל. ובשובו העבר כ' כסליו היה היומא דהילולא של נכדו כ"ק אדמו"ר ר' יוחנן מראחמיסטריווקא מירושלים זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא זצ"ל מפה ברוקלין, וגם הוא היה בבית האסורים שנחטף על ידי הבאלשעוויקן הרשעים, וכבר תלו בצוארו הקולר והיו רגעים קודם רציחתו נפש, וממש ברגע האחרון הגיע שם א' מחייליהם ופקד עליהם להניחו לנפשו ולהסירו מחבל הגרדום, ומחמת פחד המות שהיה כבר מונחת על צוארו, הלבינו כל שעירותיו, ואף שעדיין היה אברך היו כל שעירותיו לבנות.

וכאמור הבעל התניא זי"ע הושם בכלא מחמת הלשנות שונאיו, וכהיום

עצם מציאת פך השמן הוא נס גדול כי דרך הטומאה להתגבר נגד הקדושה כמו אצל יוסף הצדיק

במדבר הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף ועל פתחיו כל מגדים זה נר חנוכה שמניחים אצל הפתח.

וי"ט בע"ה, על פי מ"ש רביה"ק ז"ע בדברי יואל (חנוכה ח"א עמוד עקב) לבאר מש"כ (וישב ל"ז כ"א) וישמע ראובן ויצילה מידם ויאמר לא נכנו נפש, ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, ותיבת הזה צריך ביאור, גם להבין איזה הצלה הוא זה להשליכו לבור נחשים ועקרים.

וביאר בקדשו, דבמדבר רבה (וישב פ"ד ט"ז) איתא, וישליכו אותו הבור והבור רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרים יש בו, שני בורות היו, אחד מלא צרורות ואחד מלא שרפים ועקרים ע"כ, ולכן אמר ראובן השליכו אותו אל הבור הזה והורה באצבע לבור זה של צרורות ועפר, וחשב שכשילכו אחיו משם יוציאו מן הבור להשיבו אל אביו.

אמנם ברגע שהשליכו אותו אל הבור, הרגישו הנחשים ועקרים מבור השני שיש שם צדיק גדול, ובאו כולם לאותו הבור שהיה שם יוסף כדי להזיקו ח"ו, ידידיו שכל עופות וחיות טמאות ובפרט נחשים ועקרים הם מסיטרא דמסאבותא, אלא שעשה הקב"ה נס ולא יכלו להזיקו.

ועפ"ז יובן שאמה"כ תחלה והבור ריק, דבתחילה היה באמת ריק לגמרי אף מנחור"ע, אלא שאה"כ נתהוה שאכן אין בו מים אבל נחור"ע באו להתם מבור השני, ויש ללמוד מזה את התגברות הטומאה כנגד הקדושה עד שבאו מבור שלהם לבור שהיה שם יוסף הצדיק, עכ"ל רביה"ק.

והנה ידוע קושיות הב"י למה תקנו ח' ימים הלא על יום אחד היה די שמן להדליק, ותי"ץ המאירי שיום ראשון תקנו על מציאת פך שמן, והקשו וכי מציאת הפך היה נס גדול, הלא בדרך הטבע יכול להיות שלא ראו אותו הפך, אבל ממעשה דיוסף רואין שהטומאה מתנגד מאד כנגד הקדושה עד שבאו הנחשים ועקרים מבור שני לבור של יוסף להזיקו, כמו"כ בדרך הטבע היה הטומאה מתנגד מאד לטמא כל השמנים ומ"מ לא ראו אותה, זה היה נס גדול ולזה עשו יו"ט ביום ראשון על מציאת הפך.

ויתבאר בזה דברי המגלה עמוקות שכתב דמל"ך יו"ן עולה יוס"ף, והכוונה שמיוס"ף למדין שהטומאה מתנגד לקדושה ולכן עברו מבור שלהם לבורו של יוסף להזיקו, וכן היונים התנגדו לקדושת המנורה והוה מציאת הפך נס שעליה תקנו יום ראשון.

ובמדבר רבה (לך לך פמ"ד י"ז) אמרו שעקרב הוא כנגד יון, ובבני יששכר לחנוכה (מאמר ד' אות מ"ח) כתב שנחש הוא כנגד יון, להורות שכמו נחשים ועקרים הלכו מבור שלהם לבורו של יוסף להזיקו, לפי שהקליפות מתנגדים לקדושה, כן קליפות היונים שהם בחינת נחש עקרב חיה טמאה, התנגדו לקדושת המקדש וטמאו כל השמנים אולם פך אחד לא ראו, א"כ עצם מציאת פך שמן טהור היה נס גדול וראוי לעשות על זה יו"ט.

ובבני יששכר (לחנוכה מאמר ב' סוף אות כ"ה) כתב שנוהגין שמשחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת, ועליו בד' קצותיו חקוקין אותיות גשנ"ה בפירוד אות אחד לכל רוח, ולכאורה למה משחקין בו דוקא הנערים, אולם קדושת תינוקות של בית רבן גדול מאד, כמו"ש במסכת שבת (דף ק"ט:). אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודידך מאי, אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, ועליהם מתנגדים הקליפות ביותר, וראיה ממה שעשו יו"ט על מציאת הפך, ולזה י"ל שאותיות גשנ"ה על הדרידל הם נוטריקון נס גדול ש'מצאו הפך'.

וז"ש במדרש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף לבור ריק והוה הצלה מעליא, אבל הנחור"ע הטמאים שהתנגדו לקדושה עברו מבורם לבור של יוסף להזיקו, ולכן ועל פתחיו כל מגדים זה נר חנוכה שתקנו שמונה ימים, ויום אחד על מציאת הפך, דאף שיכול להיות בדרך הטבע שלא ראו הפך, אבל היות שהטומאה מתנגד להקדושה, וחפשו בכל כוחות לטמא כל השמנים, ומ"מ לא ראו פך זה שפיר הוה מציאת הפך נס וע"ז קבעו יום ראשון ליו"ט.

(הרה"ח ר' יונה פריעדמאן הי"ו)

– המשך מעמוד ב' <

נתפרסמו מהערכאות כל פרטי הדברים שהלשינו עליו ומה שהשיב על כל התלונות נגדו, וידוע מה שהיה כאשר שר הבית הסוהר נכנס אצלו ושאל ממנו כמה שאלות בעניני דת וכדומה, שהיה איש מלומד, ושאל לו היתכן שאחרי חטאו של אדם הראשון אמר לו הקב"ה לאדם איכה, הלא הקב"ה יודע כל תעלומות, ומדוע הוצרך לשאול ממנו איכה.

והשיב לו הבעל התניא כי שאלה זו שואל הקב"ה מכל אחד במשך הדורות, שאומר לאדם הלא בן כך וכך שנים אתה – וכאן נקב הבעל התניא מספר של שנים, שתאמה לגילו של בן שיחו – ומה כבר פעלת במשך כל השנים הללו, איכה בעולמך. וכאשר שמע השר את התשובה התפעל בכפלים, הן מהתשובה הנכונה שהשיב לו, ובעיקר מהרוח הקודש שלו שידע בן כמה שנים הוא. ומני אז התנהג עמו בחסד ובוותרנות. וגם רבים מצאצאי הבעל התניא אדמור"י חב"ד לדורותיהם נעצרו מחמת פעולותיהם הנמרצות לטובת היהדות.

פרשה בפני עצמה הוא מאסרו של הרה"ק מרוזשין ז"ע, קרוב לשני שנים ישב במאסר והרבה סיפורים נפלאים נשתמרו מאותן הימים, והנני להעתיק מספר ישועות ישראל – סיפורים על הרה"ק מרוזשין ז"ע – שבתחלתו כתוב 'הקדמה מאת תלמידו הצדיק החסיד אשר היה מסתופף תמיד בצל קדשו ז"ל אשר שמו לא רצה לגלות', ומאריך שם בכל פרטי הפרשה, וראשית דבריו הן, 'צופה רשע לצדיק, מימי נעים זמירות ישראל אשר מבשרו חזה זאת כי רדפוהו חנם ויבקשו לבלעו חיים ולא נתנו מנוח לכפר גגלו, עד ימיה הדור האחרון. נראה עין בעין בכל דור ודור ובכל מקום אשר רשע מכתיר הצדיק יעולל עליו עלילות ברשע להכחיד זכרו מארץ החיים, אבל ה' המבקש את הנרדף והעומד לימין צדיקיו וחסידיו לשמור רגלם מלכד, הוא יצילם באורח פלא מבור שחת ולא יתן למוט רגלם ולא יעזוב חיתם למסיתים, גם לצדיק קדוש ה' מרוזין קרה כדברים האלה כי אנשים בני בליעל חלאת מין האדם הלשינו עליו לפני המלך והשרים אשר במדינות רוסיא אשר קהל חסידיו יחזיקוהו למלך עליהם, מוצא פיהו קדוש להם ואחרי דבריו לא ישנו ויעבור עליהם מה, וגם נפשם ישליכו מגד אם ידעו כי כן חפצו ומגמת רוחו, ויהי כאשר נהרגו שני אנשים מוסרים מפורסמים על ידי יד נעלמה בעיר דינאוויץ ולא נודע מי הכם, אז מצאו אנשי רשע פתחון פה להלשין ולהעליל עליו כי המוסרים האלה נהרגו על פי פקודת הצדיק ועושי דברו עשו בהם שפטים, ודברי מלשינות כאלה מצאו אזנים קשובות באזני הגובערנער מקיבו ושמו לאשקאראו כי רוזין הוא תחת ממשלתו, ויאמין הגובערנער אמונת אומן בדברי בלע ושטי כזב אשר בדו עליו אנשי און ומרמה' וכו' עיי"ש באריכות גדול פרטי כל הפרשה.

גם בנו של מרן הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, ה"ה ה'קרייזער רב' הרה"ק ר' אהרן ז"ע, הושם בבית האסורים מחמת מלשינות, וכאשר באו אל אביו הק' להזכירו לפניו שיתפלל בעדו, באמרום כי הוא חילול השם שבנו נגזר עליו להיות עצור, נענה הרה"ק מצאנז ואמר הכי חילול השם הוא זה, הלא קידוש השם גדול הוא שבני נתפס על דברי תורה, והזכיר את המהר"ם מרוטנבורג שישב בתפיסה, ואכן נשאר שם למשך איזה תקופה, ובדיק באמצע ישיבתו נסתלק אביו הק'.

וכהנה וכהנה הוסיפו בני עולה לענות צדיקים וחסידים במטרה לדכאות ולכבא גחלת ישראל, ואף בימינו אלה סובלים אנחנו מרשעי ישראל האורבים על נפשות בחורים ואברכים לומדי תורה ונאמנים לה' ולתורתו, לעצמם כפושעים ושוודדים על חטאם הגדול שמסרבים לירד עמהם בהצבא הטמא שלהם, והבוכ"ע יעזור כאשר עשה נסים בימים ההם בימי החשמונאים להציל טהורים מיד טמאים וצדיקים מיד רשעים, כן יעשה עמנו בזמן הזה נסים ונפלאות ונזכה לעריכת נר לבן ישי משיח ב"א.

(הרה"ח ר' אברהם ישעי' קליין הי"ו)

טעם שמדליקין משמאל לימין ומוסיפין מימין לשמאל

נר חנוכה מדליקין משמאל לימין אבל הנרות עצמם מוסיפים בכל לילה מימין לשמאל, וכמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תרע"ז ס"ה), "יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני, ובליל ב' כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין, וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחד סמוך לשני נרות הראשונות יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה, נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס".

ואפשר לפרש הענין על פי מה שכתב ש"ב הרה"ג ר' פנחס פר"מ שליט"א בספרו כדאי הוא רבי שמעון על ל"ג בעומר (מאמר ד עמוד טז) לתרץ קושיית שו"ת מהרי"ל (סימן מ) על השינוי הגדול שאנו רואים בכתיבת ספר תורה בין כתיבת האותיות לבין כתיבת התיבות, שכתובות האותיות נכתבו משמאל לימין, והתיבות והשוורות נכתבו מימין לשמאל, ובתשובות חתם סופר (חלק או"ח סי' קפ"ז) דן בזה, עיי"ש. ותיירץ כי השינוי הוא להמתיק הדינים, כי שמאל רומז על דין, וימין רומז על רחמים, והנה בתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים עמד ושתפו למדת הרחמים (רש"י בראשית א א), על כן כותבים האותיות משמאל לימין, לרמז כי בתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, ואחר כך התיבות והשוורות מימין לשמאל, לרמז כי אחר כך שיתף הקב"ה מדת הרחמים למדת הדין, נמצא כי בכתיבה יש שיתוף דין ורחמים, עכ"ד.

ובזה אמרתי מילתא בטעמא על נתינת פיתקא בכתב להזכר לפני הצדיק, ומקור הדברים כבר הובא ברמב"ם עה"ת (במדבר א מה) כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו יהיה לו דבר הזה זכות וחיים כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל, עיי"ש. ובספר דברי תורה (מהדו"ק אות כ"ז) הביא בשם זקנו הרה"ק בעל שם שלמה מדברי הגמרא (מגילה טז) מה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק כתב שלמעלה לא כל שכן, עיי"ש. ובהגהות הצבי והצדק על ספר אגרא דפרקא (אות כ"ה) הביא מה שכתב הבני יששכר בגליון כ"ק על ספר עטרת צבי (דף פב): בענין שם האדם וכו', "שמעתי ממחותני וכו' שנותנים לצדיקים בכתב המבוקש כי אותיות הללו עומדים בשמים והם צירופי דינים והצדיק נוסר אותם ומהפך לרחמים, עיי"ש. ולדרכינו הכוונה, כי על ידי כתיבת האותיות שכותבים משמאל לימין שהוא רומז על דינים, ואח"כ כותבים התיבות והשוורות מימין לשמאל, על ידי זה נמתק הדין.

והנה היונים גזרו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, וכדאיתא במדרש רבה (בראשית פ"ב ס"ד) "והושך זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של

ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל". וראוי להתבונן מדוע ציוו היונים על ענין הכתיבה שיתכתבו שאין להם חלק באלקי ישראל ח"ו, הלא כמו כן היו יכולים לצוות להם שיאמרו בפה, ומדוע ציוו דוקא שיתכתבו. ולדרכינו יש לומר שהיונים חשבו שעל ידי הכתיבה שכותבין ישראל מימין לשמאל, יתהפך מדת הרחמים שהוא ימין למדת הדין, אמנם באמת ונהפוך הוא, כי כתיבת האותיות כותבים משמאל לימין, לרמז שמשמאל נעשה ימין שמהפכין מדת הדין למדת הרחמים.

ולפי זה יש לומר, דלכן תקנו סדר ההדלקה באופן זה דמוסיפין מימין לשמאל, כדי לעשות זכר לנס זה שניצולו מגזירות היונים שגזרו עליהם כתבו על קרן השור, דאופן הכתיבה הוא מימין לשמאל, ומדליקין הנרות משמאל לימין, לרמז על סדר כתיבת האותיות שהוא משמאל לימין, ועל ידי זה מהפכין מדת הדין למדת הרחמים.

ובדרך זה יש ליתן טעם על מה שכתב במגן אברהם (סימן עת"ר) דנהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים, דהנה כתב רש"י (פ' וירא) כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו ט), שגדול כח מתנת עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים. ועל כן לזכר שניצולו מגזירות כתבו על קרן השור שרצו להפך מדת הרחמים למדת הדין, על כן מסבבין על הפתחים ועוסקים במצות צדקה שמהפך מדת הדין למדת הרחמים.

ויתכן לומר דמהאי טעמא מדליקין נר חנוכה בשמאל, וכדאיתא בגמרא שבת (כב) "והלכתא משמאל כדי שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל", כי בחנוכה הענין הוא להמתיק השמאל שיהיה בבחינת ימין, דהיינו להפוך מדת הדין למדת הרחמים.

ובלכתיו בדרך זה יש לפרש בדרך רמז הכתוב (משל' א כג) כי נר מצוה ותורה אור, והרמז בזה כי נר מצוה, דהיינו סדר הדלקת נר חנוכה, הוא כמו ותורה אור, סדר כתיבת ספר תורה, דבשניהם מהפכין מדת הדין לרחמים, על ידי שמתחילין משמאל לימין.

(הרה"ח ר' חיים פריעדמאן הי"ו)

לב"ה מוסיף והולך בין דיוס שמיני הוא רק משום ספיקא דיומא

בגמ' (שבת כא:) תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

נראה בביאור מחלוקתם על פי מה שכתב האבודרהם (סדר הדלקת נר חנוכה ד"ה והטעם שהיה) שחנוכה נוטריקון ח' נרות והלכה כבית הלל -

שאמרו יום ראשון מדליק נר אחד ומכאן ואילך מוסיף והולך. והקשה בספר עטרת ישועה (יום א דחנוכה ד"ה איתא בפוסקים) דהא קי"ל בכל מקום דהלכה כבית הלל ומה חידוש בא להשמיענו כאן.

וביאר בזה וז"ל: ונראה דהקשו למה עושין ח' ימים חנוכה, הלא הנס לא היה רק על ז' ימים, דעל יום אחד היה שמן, ותי' הבית יוסף (איר"ח סי' עת"ר) דחלקו השמן שבפך על שמונה חלקים כנודע. והקשו האחרונים דהרי יותר טוב לעשות מצוה תיכף בשלימות ולמה חלקו השמן על שמונה חלקים, כנודע מדברי הרדב"ז (ח"ד סימן יג) דשיהוי מצוה לא משהיין. אמנם יש לומר דזה תליא בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל בש"ס ביצה (טז). דמדת שמאי היתה מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, אבל הלל מדה אחרת היתה לו ואמר ברוך ה' יום יום. והיינו, דשמאי סובר דמשהיין המצוה דלא כהרדב"ז, אבל הלל סובר כהרדב"ז דשיהוי מצוה לא משהיין, וכיון דתלמיד חכם הוא שבתא דכולא שתא מקיים תיכף המצוה באכילתו, ולכן לא משהיין המצוה. אי"כ לבית שמאי אתי שפיר במה שחלקו השמן כיון דמשהיין המצוה גם למחר וליומא אחרא, ושפיר עושין ח' ימים חנוכה, אבל לבית הלל דאין יכולין להשהות המצוה עד למחר, על כן אי אפשר לומר דחלקו השמן, והדרא קושיא לדוכתא למה עושין ח' ימים חנוכה, וצריך לומר כתירוצי המפרשים (פמ"ג משבצות זהב סי' עת"ר ס"א) דלכך עושין ח' ימים משום ספיקא דיומא.

וזה פירוש דברי הפוסקים 'ח' נרות' שצריך לעשות ח' ימים חנוכה, ואי תקשה הלא הנס לא היה רק על ז' ימים, ועל כרחק צריכים לומר כתירוצי הבית יוסף דחלקוהו לח' חלקים, אם כן מכאן זה שעושין ח' נרות נשמע דאין הלכה כבית הלל גבי בהמה ורק דשיהוי מצוה משהיין, והשמיענו זאת 'ח' נרות' ועם כל זה 'והלכה כבית הלל' גבי בהמה, ומה שעושין ח' ימים עיקר הטעם משום ספיקא דיומא כנ"ל, ע"כ דברי העטרת ישועה.

ולפי' נראה לבאר את מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל, דבית שמאי סברי יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, שהרי לבית שמאי נקטינן כתירוצי הבית יוסף דלכתחילה חילקו את השמן לשמונה דשיהוי מצוה משהיין (עי' במהרש"א חידושי אגדות שבת כא:), ועל כן זכר לנס מדליקין כבר ביום הראשון שמונה נרות שכבר ביום הראשון היה הנס שהספיק לשמונה ימים. אולם לבית הלל לפום ריהטא לא היו צריכים להדליק אלא שבעה, שלא היה הנס אלא שבעה ימים, ורק משום ספיקא דיומא מדליקין שמונה, ואם כן אין טעם להדליק ביום הראשון שמונה דהא אין לנר השמיני קשר לנס, ועל כן מתחילין עם נר אחד ומוסיפין והולכין עד יום השמיני שבו מדליק שמונה משום ספיקא דיומא.

(הרה"ח ר' שמואל ישעי' פריעדמאן הי"ו)

טעל: 845.210.6668 | פקס: 845.314.8486
אימעיל: chelkeiny@gmail.com

צו באקומען דעם גליון יעדע וואך אין אימעיל, שיקט א אימעיל צו: chelkeiny@gmail.com

להכניס דברי תורה בתוך
הגליון ולהערות והארות:

הגליון נערך ע"י מכו קונטרס

מ"ה אברהם ישעי' קל"ן
מ"ה יואל הכהן מאשקאוויטש
מ"ה משה אברהם לייפער
מ"ה שלמה הערשקאוויטש

חלקינו
בתורתך

זכור
לכם